

Цінність науково-педагогічної спадщини І.І. Мечникова у контексті дослідження проблеми соціального благополуччя

Лутаєва Т.В.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Факультет психології, кафедра педагогіки

Сучасні дослідники пов'язують соціальне благополуччя зі створенням умов для задоволення у суспільстві духовних, вітальних, соціальних потреб, всебічного розвитку кожної людини [2]. Досягнення загального соціального благополуччя надихало науковців минулого, визначало орієнтири їх освітньої, наукової й громадсько-просвітницької діяльності. З цього приводу актуальними й безцінними є як фундаментальні відкриття І. Мечникова в галузі мікробіології, так і його широкі філософсько-теоретичні узагальнення, а також педагогічно доцільні ідеї та досвід педагогічної та громадсько-просвітницької діяльності ученого, що обумовлюють фокусування уваги на необхідних елементах благополуччя людей.

Педагогічно доцільні ідеї Мечникова та його життєдіяльність можуть орієнтувати сучасного педагога на реалізацію діяльності на основі моральності, індивідуалізації навчання та усвідомлення потреб здобувачів освіти у швидко змінюваному світі. Установлено, що у центрі педагогічної парадигми І. Мечникова була людина та її благородні прагнення. У роботі «Воспитание с антропологической точки зрения» (1872 р.) І. Мечников виявив антропологічний підхід до виховання. Учений сформулював педагогічні особливості вихованців й обґрунтував важливість уміння підбирати для дитини оточення, що є найбільш відповідним для нього [3, с. 49]. Акцентуючи увагу на необхідності виховання гуманістично орієнтованої особистості, І. Мечников одним з основних напрямів виховної роботи вважав формування постулатів моральності. Моральність розглядалася ним з позиції еволюційного розвитку культурної сфери буття людства. Роль педагога у процесі виховання, за І. Мечниковим, обумовлювалася його спроможністю бути носієм передових

наукових ідей, вимогливістю до самого себе, прагненням до творчого пошуку, здатністю передавати знання, накопичені людством. Ідеал педагогічної праці, сформульований І. Мечниковим, полягає в реалізації просвіти, що об'єднує людей на моральній основі. Таке уявлення про педагогічну діяльність має бути, за Мечниковим, орієнтиром для професійного зростання кожного педагога.

Намагаючись створити теорію правильного життя (ортобіоз), Мечников пропонував змінити існуючу вдачу людини й усунути крайнощі бідності й багатства [4]. Аналізуючи природу песимізму та оптимізму, науковець висловив думки, що надавали поштовх освітянам до застосування у педагогічній діяльності позитивного мислення. Вважаємо також, що ідея І. Мечникова про важливість підтримки віри молоді в можливість досягнення активного довголіття може розглядатися як умова розвитку гармонійної особистості, а упровадження цієї ідеї – як важливий чинник досягнення соціального благополуччя.

Аналіз наукової спадщини І. Мечникова дозволяє впевнитися у популяризації та підтримці ним освіти дорослих. Сьогодні поняття «освіта дорослих» використовується у контексті висвітлення тенденції «освіти протягом життя» («неперервної освіти»), що реалізується в педагогічній діяльності освітян. У період XIX ст. означені поняття не використовувалися. Однак на державному рівні визнавалася важливість удосконалення професійних знань фахівців. Вивчення життєдіяльності І. Мечникова дозволяє впевнитися у його намаганні сприяти поновленню професійної освіти фахівців медичного, природничого та фармацевтичного спрямування. У 1888 р. науковець покинув Росію і переїхав до Парижа, де йому була надана лабораторія та посада віце-директора (з 1904 року) в створеному Луї Пастером (1822-1895 рр.) Інституті. На основі вивчення історичних джерел (документи архіву Інституту Пастера [1], матеріали періодичних видань, науково-популярні публікації досліджуваного періоду) можна надавати характеристику не лише науковій, а й науково-педагогічній й громадсько-просвітницькій діяльності

ученого. Про підтримку І. Мечниковим вітчизняних лікарів-практиків у їх намаганні більш докладно дізнатися про роботу Інституту Пастера в Парижі, дізнаємося з книги «Русские учителя за границей». На сторінках книги один з організаторів пізнавальних екскурсій свідчить про уважне ставлення І. Мечникова та його колеги О. Безредка до санітарних лікарів, що у 1913 р. приїхали в якості екскурсантів до Парижу з різних регіонів Російської імперії. Екскурсанти завчасно виявили бажання ознайомитися з лікарняними установами та організацією санітарно-гігієнічної справи за кордоном. За сприяння науковців екскурсанти отримали дозвіл на огляд Інституту Пастера в Парижі, та допомогу у виробленні програми огляду установи [5, с. 113-114].

Таким чином, виявлення педагогічно доцільних ідей наукової спадщини І. Мечникова та окреслення напрямів його гуманістично спрямованої науково-педагогічної діяльності дозволяє сучасним освітянам вирішувати проблему гармонійного розвитку людини, реалізовувати тенденцію освіти протягом життя, усвідомлювати цінність діяльності заради досягнення соціального благополуччя як життєвого орієнтиру.

Література

1. Архів Інституту Пастера (Archives de l'Institut Pasteur). Fonds : IP Direction (1887-1940). Cote : DR.COR.1 – Lieu : 3/105-110. B/ Correspondance de la direction de l'Institut Pasteur. 1_ Louis Pasteur, directeur (1886-1895). a) Lettres adressées à Louis Pasteur – lett. d'Elie Metchnikoff à Louis Pasteur, 1 p. ms., 1 f., Paris, 27/05/1889 : Demande de congé pour se rendre en Russie de juin à septembre 1889.
2. Кириленко О. М. Благополуччя людей як об'єкт соціологічних досліджень: феліцитарний підхід. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого*. Серія : Соціологія / Редкол. А. П. Гетьман та ін. Харків, 2016. № 3 (30). С. 18-33.
3. Мечников И. И. Воспитание с антропологической точки зрения. *Вестник Европы*. 1871. №1. С. 205-232.
4. Мечников И. И. Этюды оптимизма. Москва : Наука, 1988. 328 с.
5. Русские учителя за границей. Москва : Учебный отдел О.Р.Т., 1912. 252 с